

Instytucje otoczenia biznesu a rozwój przedsiębiorstw – ujęcie regionalne

Wstęp

Ze względu na dużą liczbę programów pomocy publicznej oraz skomplikowany system instytucjonalno-prawny, przedsiębiorcy coraz częściej potrzebują pomocy przy inicjowaniu i rozwijaniu działalności gospodarczej. Tym samym instytucje otoczenia biznesu (IOB) oraz instrumenty, którymi dysponują odgrywają coraz ważniejszą rolę we wspieraniu przedsiębiorców, w szczególności mikro, małych i średnich.

Celem artykułu jest ocena funkcjonowania IOB i ich roli we wspieraniu przedsiębiorców w regionie łódzkim. W artykule wykorzystano częściowe wyniki badań bezpośrednich, przeprowadzone w ramach projektów zrealizowanych w Katedrze Wymiany Międzynarodowej Uniwersytetu Łódzkiego¹.

W ramach badań kwestionariuszowych zrealizowano łącznie 26 wywiadów wśród przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu w województwie łódzkim. Zastosowano celowy dobór próby oraz metodę w postaci indywidualnego wywiadu pogłębionego.

1. Instytucje otoczenia biznesu

W literaturze przedmiotu oraz w praktyce życia gospodarczego funkcjonuje wiele definicji instytucji otoczenia biznesu. Samo pojęcie posiada różne nazwy, np. instytucje wspierające, wspierające przedsiębiorców, instytucje zaplecza biznesowego, wspomagające biznes, okołobiznesowe i inne.

Jeden z najobszerniejszych katalogów tych podmiotów opracowali eksperci CASE – Doradcy Sp. z o.o., w raporcie opublikowanym przez

---

* Dr, Katedra Wymiany Międzynarodowej, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, tdorozynski@uni.lodz.pl, 90-255 Łódź, ul. POW 3/5

¹ Projekt „Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (2009-2011) oraz projekt „Rola małych i średnich przedsiębiorstw w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym” w ramach grantu Prezydenta Miasta Łodzi na projekty naukowo-badawcze na lata 2011–2012, współfinansowany z budżetu Urzędu Miasta Łodzi.

Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Wymieniono w nim jednostki podstawowych kategorii IOB [Górzyński i inni, 2006, s. 13-16]:

- 1) jednostki administracji rządowej i im podległe, np. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Ośrodek Przetwarzania Informacji, Narodowe Centrum Nauki,
- 2) jednostki samorządu terytorialnego, w tym publiczne służby zatrudnienia, instytucje pomocy społecznej, zespoły obsługi inwestora, instytucje zarządzające i wdrażające programy pomocowe dla przedsiębiorców,
- 3) agencje rozwoju regionalnego i lokalnego,
- 4) zaplecze badawczo-rozwojowe, m.in. Polska Akademia Nauk, jednostki badawczo-rozwojowe (JBR), centra doskonałości, centra zaawansowanych technologii,
- 5) organizacje pracodawców i pracobiorców, np. związki zawodowe,
- 6) izby i stowarzyszenia producentów, np. izby gospodarcze, przemysłowe i handlowe,
- 7) instytucje szkoleniowe, konsultingowe i doradcze, niepubliczne instytucje rynku pracy,
- 8) szkoły wyższe (publiczne i niepubliczne),
- 9) instytucje wspierające przedsiębiorczość, m.in. inkubatory i akceleratorzy przedsiębiorczości, podmioty wspierające firmy typu spin-off i spin-out, parki przemysłowe, technologiczne, naukowo - technologiczne,
- 10) sieci wspierające przedsiębiorczość i innowacyjność, np. Krajowy System Usług, punkty konsultacyjno-doradcze, Sieć Informacji dla Biznesu, Centra Euro Info, Regionalne Centra Informacji Europejskiej, Krajowe Punkty Kontaktowe, Naczelna Organizacja Techniczna, Enterprise Europe Network, Krajowa Sieć Ośrodków Informacji Patentowej, centra transferu technologii, sieci doradcze i konsultingowe,
- 11) instytucje finansowe, np. banki, fundusze inwestycyjne, fundusze pożyczkowe, fundusze venture capital, fundusze poręczeń kredytowych.

Pojęcie instytucji otoczenia biznesu pojawia się również w licznych opracowaniach, związanych z unijną polityką spójności w Polsce. W Regionalnym Programie Operacyjnym dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013 przyjęto, że są to instytucje non-profit, oferujące przedsiębiorcom usługi wspierania w szerokim zakresie. Pomoc mo-

że dotyczyć zagadnień związanych z tworzeniem, prowadzeniem i rozwojem przedsiębiorstwa [<http://www.dolnyslask.pl>, dostęp dnia 10.12.2012].

Z kolei W. Burdecka w raporcie z badania przeprowadzonego na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, określiła IOB jako instytucje non-profit lub przeznaczające zysk na cele statutowe, zgodnie z zapisami w statucie lub równoważnym dokumencie, działające na terenie Polski. Podmioty te powinny posiadać bazę materialną, techniczną, zasoby ludzkie i kompetencyjne, niezbędne do świadczenia usług na rzecz małych i średnich przedsiębiorców [Burdecka, 2004, s. 5].

Na potrzeby artykułu przyjęto, że instytucje otoczenia biznesu to podmioty, które oferują przedsiębiorcom różnego rodzaju usługi wspierające prowadzenie działalności gospodarczej. Pomoc ta może być udzielana odpłatnie lub nieodpłatnie osobom zakładającym działalność gospodarczą lub przedsiębiorstwom już funkcjonującym, w celu stymulowania ich rozwoju.

2. Instytucje otoczenia biznesu a rozwój regionalny

Funkcjonowanie IOB jest związane z sytuacją gospodarczą w regionie. Ich działalność jest bowiem skorelowana z poziomem i dynamiką rozwoju gospodarczego. Na obszarach o niskim poziomie rozwoju, IOB zwykle się nie rozwijają lub też, proces ten uzależniony jest od decyzji administracyjnych i finansowania zewnętrznego. Nie wynika on jednak bezpośrednio z potrzeb rynku. Relacje między IOB a przedsiębiorcami są wówczas słabe i nie przynoszą wartości dodanej dla gospodarki regionu. Istnieje również zależność przeciwna, tzn. IOB mają wpływ na rozwój regionu, przede wszystkim przez świadczenie różnorodnych usług na rzecz przedsiębiorców, które przyczyniają się m.in. do poprawy efektywności działalności gospodarczej, tworzenia nowych podmiotów oraz do rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego.

Rozwój IOB jest ważny i powinien być jednym z elementów polityki regionalnej. Polityka regionalna obejmuje różne działania władz lokalnych, regionalnych i państwowych w zakresie świadomego oddziaływania na rozwój społeczno-gospodarczy regionów. Jest to zatem polityka rozwoju gospodarczego realizowana w wymiarze terytorialnym. Zajmuje ona coraz ważniejsze miejsce w polityce gospodarczej. Może być częściowo realizowana na szczeblu ponadnarodowym, czego przykładem jest Unia Europejska.

Do połowy lat 70. ubiegłego wieku w polityce regionalnej na obszarze Wspólnot Europejskich, dominowała koncepcja scentralizowanego paradygmatu rozwoju regionalnego, oparta na neoklasycznym modelu wzrostu. Polegała ona na wyłącznym interwencjonizmie państwa, które było głównym podmiotem polityki regionalnej. Najczęściej wykorzystywano dotacje i subwencje dla inwestorów, ulgi podatkowe oraz inwestycje infrastrukturalne. Działania te w większości finansowano z budżetu państwa. Kryzys gospodarczy w połowie lat 70. podważył skuteczność tych działań. Okazało się, że scentralizowany model polityki regionalnej, nie był w stanie zapobiec pogłębianiu się różnic wewnątrz regionalnych. Wprowadzone zmiany polegały m.in. na wzmocnieniu roli jednostek terytorialnych w kształtowaniu polityki regionalnej oraz na wspieraniu endogenicznych czynników rozwoju. Przeformułowane zostały również cele polityki regionalnej. Główny nacisk położono na wspieranie konkurencyjności regionów. Rola państwa została ograniczona do koordynacji polityki regionalnej.

Zmiany polegały również na odejściu od koncepcji dużych projektów infrastrukturalnych i przemysłowych, na rzecz wspierania potencjału tkwiącego w regionach, poprzez rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, wdrażanie innowacji oraz tworzenie infrastruktury organizacyjno-instytucjonalnej dla parków przemysłowych i technologicznych, inkubatorów, centrów zaawansowanych technologii oraz lokalnych i regionalnych systemów produkcyjno-innowacyjnych.

Co zatem determinuje rozwój przestrzenny i jakie znaczenie mają zasoby instytucjonalne? Obecnie kluczową rolę w polityce regionalnej przypisuje się środowisku społeczno-kulturowemu, które jest określane jako zasoby instytucjonalne regionu, powstałe w wyniku powiązań wewnątrz regionalnych. Polityka regionalna jest oparta na uterytorialnych koncepcjach rozwoju, nakierowanych przede wszystkim na otoczenie niematerialne. Pojęcie terytorium, jest w odróżnieniu od przestrzeni fizycznej, rozumiane nie tylko jako miejsce lokalizacji działalności gospodarczej (często rozpatrywanej w kategoriach kosztów transportu, siły roboczej, wykorzystania terenów pod inwestycje, jakości infrastruktury), ale również jako obszar zamieszkiwany przez społeczność, mającą określoną specyfikę, bogactwa i zasoby oraz instytucje i podmioty połączone wzajemnie siecią powiązań i zależności. Sprawność instytucji w regionie oraz kooperacja pomiędzy nimi a przedsiębiorcami, po-

strzegana jest jako jeden z ważniejszych czynników rozwoju jednostek terytorialnych [Pietrzyk, 2002, s. 16-27].

Kluczowa rola przypada zatem kapitałowi społecznemu, tzn. powiązaniom sieciowym między aktorami lokalnymi lub regionalnymi, dyfuzji wiedzy, umiejętności i innowacji oraz procesowi uczenia się. Szczególną rolę przypisuje się małym i średnim przedsiębiorstwom, które potrafią elastycznie reagować na zmieniające się wymogi rynku i być ważnym elementem w łańcuchu innowacyjności.

Dynamicznie rozwijająca się sieć MSP w regionie może być jego podstawowym czynnikiem konkurencyjności. Cechą charakterystyczną nowego podejścia do innowacyjności w polityce regionalnej, jest nacisk na kreację nowych zasobów w regionie, a nie jak dotychczas, na promocję działań zmierzających do optymalnej alokacji zasobów już istniejących. W bezpośrednim związku z innowacyjnością pozostaje jakość kapitału ludzkiego, czyli poziom wykształcenia, posiadane kwalifikacje, umiejętności oraz zaplecze dydaktyczne i naukowo-badawcze. Stąd, dla poziomu konkurencyjności regionu coraz większe znaczenie posiada lokalna i regionalna sieć uniwersytetów, uczelni technicznych i zawodowych. Można zatem stwierdzić, że nowe poglądy na politykę regionalną w sposób szczególny akcentują rolę rozwoju oddolnego (bottom-up), następującego poprzez mobilizowanie endogenicznego potencjału tkwiącego w regionie w celu zapewnienia trwałego i dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego na danym obszarze.

Niektóre regiony mogą stać się centralnym punktem tworzenia wiedzy i uczenia się. Przekształcenie się regionów w strefy uczące się (learning region), jest warunkiem koniecznym dla rozwoju terytorialnych systemów produkcyjnych (clusters). Powodem, jest konieczność konkurowania z innymi podmiotami i obszarami, poprzez rozwój czynników stymulujących innowacje. Tym samym główny nacisk jest skierowany na rozwój kwalifikacji, wiedzy, umiejętności i kompetencji [Jewtuchowicz, 2004, s. 45].

Podstawową ideą regionu uczącego się jest koncentracja na endogenicznych czynnikach rozwoju oraz powiązaniu podmiotów funkcjonujących w obrębie regionu. Zasadniczym celem, jest natomiast dążenie do utrzymania konkurencyjności, poprzez rozwój nowoczesnych technologii i wdrażanie rozwiązań innowacyjnych.

U podstaw rozwoju regionalnego, można wymienić obecnie trzy wzajemnie powiązane zjawiska: globalizację, konkurencję i innowacyj-

ność. Do regionów, które są w stanie odpowiedzieć na wyzwania związane z tymi zjawiskami, należą właśnie aglomeracje oraz terytorialne systemy produkcyjne. Rozwój obu tych struktur przestrzennych w ogromnym stopniu zależy od kapitału ludzkiego. Zarówno terytorialne systemy produkcyjne i ich różne odmiany (m.in. dystrykty przemysłowe, klastry) oraz aglomeracje posiadają infrastrukturę i wzajemne powiązania, które sprzyjają rozwojowi innowacji i procesom uczenia się. Są zatem podstawą do tworzenia regionów uczących się. Tym samym stanowią bazę do budowy nowoczesnej gospodarki regionalnej, której rozwój oparty jest na endogenicznym potencjale tkwiącym w regionie [Jewtuchowicz, 2004, s. 49-50].

Wzrost znaczenia IOB jest również związany z dwoma kluczowymi trendami w rozwoju gospodarki światowej – globalizacją i regionalizacją [Pietrzyk, 2004, s. 9].

Procesy globalizacji i regionalizacji mogą prowadzić do przejmowania kompetencji w zakresie społeczno-gospodarczym, przez instytucje ponadnarodowe, regionalne i lokalne. Ponadto proces globalizacji może prowadzić, z jednej strony do marginalizacji niektórych obszarów, z drugiej zaś do wzrostu znaczenia terytorium i lokalizacji, jako źródła przewagi konkurencyjnej. Mamy zatem do czynienia z dwoma pozornie przeciwstawnymi zjawiskami, tzn. wraz z globalizacją rośnie znaczenie terytorium w wymiarze regionalnym i lokalnym.

Obserwacja nowych tendencji w rozwoju przestrzennym regionów oraz prowadzone od lat 70. ubiegłego wieku badania dowodzą, że największe sukcesy odnoszą obszary generujące dwie podstawowe kategorie korzyści aglomeracyjnych, tj. duże metropolie oraz terytorialne formy organizacji produkcji. W pierwszym przypadku są to przede wszystkim korzyści wynikające z koncentracji różnych rodzajów działalności, w drugim zaś efekty geograficznej koncentracji zbliżonych (komplementarnych) rodzajów działalności. W obydwu przypadkach istotne znaczenie mają IOB, które mogą wspierać rozwój przedsiębiorców zlokalizowanych w określonym skupisku [Pietrzyk, 2004, s. 9-14].

Ponadto, we współczesnej gospodarce mamy do czynienia z polaryzacją produkcji i liczby zatrudnionych w poszczególnych firmach. Coraz większe znaczenie mają małe i średnie przedsiębiorstwa, które tworzą nowe miejsca pracy. One również są najbardziej uzależnione od środowiska biznesowego i wzajemnych relacji między IOB, administracją publiczną a innymi przedsiębiorcami. Instytucje otoczenia biznesu

częściowo przejmują rolę władz publicznych i świadczą usługi około biznesowe. Zaspokojenie nowych i stale rosnących potrzeb przedsiębiorców, wymaga zmiany publicznego modelu ich dostarczania, na publiczno-prywatny [Markowski, 2008, s. 18].

Jak zostało wspomniane, wzrost znaczenia IOB jest również związany z rozwojem terytorialnych form organizacji produkcji, których pozytywne efekty wynikają z geograficznej koncentracji pokrewnych rodzajów działalności. Przykładem jest koncepcja skupisk przemysłowych (A. Marshall, M.E. Porter). Pokazuje ona znaczenie współpracy przedsiębiorstw, IOB, jednostek samorządu terytorialnego oraz instytutów badawczo-rozwojowych dla rozwoju regionalnego. Skupiska przyczyniają się również do poprawy pozycji konkurencyjnej, a współpraca firm, władz, uczelni i IOB przyspiesza tempo rozwoju społeczno-gospodarczego. Zdaniem M. E. Portera, rozwój każdego przedsiębiorstwa jest stymulowany przez jego dalsze i bliższe otoczenie. Tym samym poprzez terytorialną koncentrację i specjalizację działalności gospodarczej, transfer i rozprzestrzenianie się wiedzy oraz poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii, powstają warunki do wzrostu konkurencyjności lokalnej gospodarki. Koncentracja działalności gospodarczej pozwala przedsiębiorcom na korzystanie ze wspólnej infrastruktury oraz dzięki efektowi naśladownictwa, umożliwia wdrażanie nowych rozwiązań technicznych i organizacyjnych stosowanych przez konkurentów. Terytorialne formy organizacji produkcji jako systemy wzajemnie powiązanych przedsiębiorstw, instytucji i organizacji, stanowią większą wartość dla gospodarki niż suma ich elementów funkcjonujących osobno.

Podsumowując, zdaniem zwolenników teorii wzrostu endogenicznego, jego tempo zależy od postępu technicznego i zasobów kapitału (fizycznego i ludzkiego). A zatem wzrost gospodarczy jest pochodną zdolności gospodarki do uczenia się, a polityka gospodarcza, służąca zwiększeniu zasobów kapitału fizycznego, ludzkiego i wiedzy, prowadzi do przyspieszenia tempa wzrostu gospodarczego i zmniejszania różnic między obszarami. W świetle teorii wzrostu endogenicznego, instytucje otoczenia biznesu, mogą być więc ważnym elementem strategii rozwoju poszczególnych obszarów. Te, które inwestują w edukację, zasoby pracy, naukę, szkolenia, podnoszenie kwalifikacji i umiejętności, kształcenie ustawiczne i badania, osiągają szybsze tempo wzrostu go-

spodarczego, a tym samym charakteryzują się wyższym poziomem dochodu i rozwoju.

IOB mogą zatem wpływać na rozwój regionów. Świadczą bowiem usługi, które sprzyjają tworzeniu i rozwojowi przedsiębiorstw. Istnieje więc dwukierunkowa korelacja, tzn. rozwój regionu zależy od kondycji IOB, a IOB są uzależnione od poziomu i dynamiki rozwoju w regionie, co determinuje popyt na usługi około biznesowe.

3. Instytucje otoczenia biznesu w regionie łódzkim

Województwo łódzkie² zajmuje obszar równy 5,8% powierzchni kraju. Region zamieszkuje ponad 2,5 mln osób, a jego udział w liczbie mieszkańców Polski wynosi 6,7%. Na koniec października 2012 w powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było ponad 140 tys. osób bezrobotnych. Stopa bezrobocia - 13,2 % - kształtowała się na poziomie wyższym niż średnia krajowa wynosząca 12,5 %.

Na tle innych województw poziom rozwoju gospodarczego regionu łódzkiego jest średni. W 2010 roku przeciętny poziom produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla Polski wyniósł 37,1 tys. zł. W Łódzkiem wskaźnik ten był niższy od średniej krajowej i wyniósł ok. 34 tys. zł.

Przeciętnie, w stosunku do innych województw, prezentuje się region łódzki pod względem atrakcyjności inwestycyjnej. W rankingu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową zajął w 2012 r. ósme miejsce, utrzymując lokatę sprzed roku. Warto podkreślić, pozytywne prognozy na najbliższe lata związane ze wzrostem aktywności samorządu wobec inwestorów oraz poprawie dostępności komunikacyjnej [Nowicki, 2012, s. 64-66].

Według stanu na 31.12.2012 r., w województwie zarejestrowanych było ponad 234 tys. podmiotów gospodarczych, co stanowiło ok. 6% liczby w całej Polsce. Zdecydowaną większość (76,5%) stanowiła działalność gospodarcza osób fizycznych, 13,8% należało do spółek handlowych i cywilnych [<http://www.stat.gov.pl>, dostęp dnia 19.03.2013].

Przeważającą grupą podmiotów gospodarczych w województwie łódzkim (prawie trzy czwarte), są firmy prowadzące działalność usługową. Wśród nich najwięcej – 41,4% – jest przedsiębiorstw handlowych. Struktura podmiotów gospodarczych według rodzaju działalności jest w województwie łódzkim bardzo zbliżona do ogólnopolskiej.

---

² W artykule pojęcie region jest tożsame z województwem.

W województwie łódzkim podstawowe znaczenie gospodarcze odgrywa Łódzki Obszar Metropolitalny obejmujący miasto Łódź i przylegające do niego powiaty. Zajmuje 13,7% obszaru województwa, skupiając 44% liczby mieszkańców i ponad 53% liczby podmiotów gospodarczych.

W województwie łódzkim funkcjonują wszystkie rodzaje IOB. Są one zlokalizowane przede wszystkim w stolicy regionu, aczkolwiek wiele jednostek szkoleniowych, doradczych, konsultingowych, agencji rozwoju, fundacji, stowarzyszeń, izb gospodarczych ma siedziby w miastach powiatowych i w gminach. Ponadto na obszarze województwa prowadzi działalność wiele IOB, które mają centrale w innych regionach.

Region łódzki jest silnym ośrodkiem akademickim. Obecnie funkcjonuje ok. 30 uczelni wyższych, w tym osiem publicznych. Do wiodących uczelni należą Uniwersytet Łódzki, Politechnika Łódzka i Uniwersytet Medyczny, które łącznie kształcą kilkadziesiąt tysięcy studentów.

W regionie jest zlokalizowana Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna. Posiada tereny inwestycyjne w kilkudziesięciu podstrefach na terenie trzech województw. Większość podstref znajduje się na obszarze województwa łódzkiego, pozostałe w Wielkopolsce i na Mazowszu. Ponadto działają parki przemysłowe, przemysłowo-technologiczne i naukowo-technologiczne.

W województwie funkcjonuje kilkadziesiąt izb gospodarczych, fundacji i stowarzyszeń gospodarczych, z których większość koncentruje aktywność na wspieraniu przedsiębiorczości. Znajdują się również instytucje, które pomagają mikroprzedsiębiorcom w pierwszym okresie prowadzenia działalności gospodarczej. Są to m.in. inkubatory oraz akceleratorzy przedsiębiorczości, technologii i innowacji.

Ponadto działają liczne jednostki badawczo-naukowe, instytucje doradczo-szkoleniowe, punkty informacyjne i konsultacyjne, agencje rozwoju regionalnego, instytucje finansowe oraz sieci wspierające przedsiębiorczość i innowacyjność.

Zakres działania instytucji otoczenia biznesu w regionie oraz świadczone usługi są zróżnicowane i ukierunkowane na bardzo różne potrzeby przedsiębiorców. Większość instytucji łączy działalność non-profit ze świadczeniem usług komercyjnych. Wynika to zazwyczaj z konieczności uzupełniania środków zewnętrznych przychodami z działalności statutowej i komercyjnej.

4. Wnioski z badań kwestionariuszowych

W ramach badań bezpośrednich przeprowadzono łącznie 26 wywiadów wśród przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu w województwie łódzkim. Zastosowano celowy dobór próby oraz metodę w postaci indywidualnego wywiadu pogłębionego (eksperckiego). Wywiady ukończono w II poł. 2012 r.³

Badanie miało charakter bezpośredni i częściowo ustrukturyzowany. Kwestionariusz składał się z kilkudziesięciu pytań. W instrumencie badawczym dominowały pytania otwarte, ze względu na cel – uzyskanie opinii przedstawicieli IOB na temat sposobów wspierania przedsiębiorców w regionie łódzkim.

W próbie badawczej znalazły się podmioty reprezentujące różne kategorie IOB, obecne w województwie łódzkim, w tym: agencje rozwoju, izby i stowarzyszenia przedsiębiorstw, instytucje doradcze i szkoleniowe, inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne oraz specjalna strefa ekonomiczna.

Ze względu na zasięg działania, badane IOB można podzielić na trzy grupy:

- 1) prowadzące działalność w skali lokalnej, tzn. w gminie lub w powiecie,
- 2) działające w skali regionalnej, obejmującej co najmniej kilka powiatów lub obszar całego województwa łódzkiego; niektóre z nich współpracują z jednostkami z innych krajów,
- 3) prowadzące działalność w skali ponadregionalnej, tzn. obejmującej co najmniej kilka województw, cały kraj lub też realizujące projekty o zasięgu międzynarodowym; ich podstawowa aktywność koncentruje się jednak w województwie łódzkim.

Ze względu na specjalizację gospodarczą można wyróżnić IOB:

- 1) wspierające wyłącznie już istniejące podmioty gospodarcze,
- 2) poszukujące i wspierające nowych inwestorów na swoim obszarze działania,
- 3) wspierające już istniejące podmioty gospodarcze i poszukujące nowych inwestorów.

Poszczególne IOB różniły się skalą i zakresem działań wspierających biznes. Najważniejsze znaczenie w ich ofercie posiadało doradztwo, szkolenia, działania informacyjno-promocyjne oraz pomoc przy

---

³ Szczegółowe wyniki badań kwestionariuszowych zostały opublikowane w raportach z badań [Dorożyński, Urbaniak, 2011]; [Dorożyński, Urbaniak, 2012].

zakładaniu działalności gospodarczej. Prawie połowa badanych określiła się jako podmioty wyłącznie szkoleniowo-doradcze. Pozostałe prowadziły działalność w sposób zróżnicowany, oferując m.in. opiekę inwestycyjną, wsparcie finansowe w ramach programów pomocy publicznej, organizację targów i misji gospodarczych oraz wizyt lokalizacyjnych.

Dla ponad 80% respondentów wspieranie małych i średnich firm było podstawą działalności lub jedną z najważniejszych dziedzin aktywności. Dla pozostałych było to istotne, ale inne obszary były ważniejsze. Oferta badanych instytucji otoczenia biznesu była skierowana przede wszystkim do mikro i małych przedsiębiorców. Wszyscy ankietowani posiadali, co najmniej jedną usługę, adresowaną do tej grupy odbiorców. Nieliczne podmioty wspierały również większe przedsiębiorstwa.

Szczegółowa oferta IOB była niezwykle zróżnicowana. Szkolenia i doradztwo obejmowało różnorodne zagadnienia związane m.in. z finansowaniem zewnętrznym działalności gospodarczej, zarządzaniem, ochroną praw własności intelektualnej, zakładaniem firmy, promocją, rachunkowością, BHP, podatkami i biznesplanem.

Bogata była również oferta związana z preferencyjnymi formami finansowania rozpoczęcia i rozwoju działalności gospodarczej, np. pożyczki, gwarancje, poręczenia, inkubacja przedsiębiorczości.

Połowa respondentów posiadała ofertę związaną z przyciąganiem podmiotów BIZ. Były to przede wszystkim usługi informacyjno-doradcze oraz organizowanie różnych form współpracy międzynarodowej i kojarzenia partnerów handlowych, np. poprzez sieci biznesowe.

Instytucje otoczenia biznesu dążyły do przyciągania inwestorów, bez względu na to, czy reprezentują kapitał krajowy czy zagraniczny. Niektóre, mniejsze instytucje były nastawione jednak wyłącznie na podmioty krajowe. Wynika to z braku zainteresowania ze strony inwestorów zagranicznych. Żadna badana instytucja nie wspierała wyłącznie inwestorów zagranicznych. Konsekwencją takiego podejścia jest m.in. brak w ich strukturze organizacyjnej, wyodrębnionych komórek czy stanowisk pracy poświęconych wyłącznie podmiotom BIZ.

Większość badanych instytucji preferuje inwestycje w określonych sektorach. Najczęściej są one związane z postępem technicznym – innowacjami i wysokimi technologiami. Można jednak było odnieść wrażenie, że preferencje sektorowe mają w dużym stopniu charakter życze-

niowy, a z ich określeniem nie wiążą się konkretne działania. Mimo deklaracji wskazywano, że przedsiębiorcy z innych sektorów, zainteresowani inwestycjami na obszarze działania instytucji, będą mogli działać na takich samych warunkach.

Większość IOB współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie przyciągania inwestorów, w tym zagranicznych. Współpraca jest z reguły intensywniejsza, gdy dana instytucja jest własnością lub współwłasnością samorządów. W przeciwnym wypadku, bywa niekiedy bardzo ograniczona lub w ogóle nie występuje.

Zakres i formy współpracy są dość zróżnicowane. Może ona dotyczyć pozyskiwania dla inwestorów terenów będących własnością gmin oraz pomocy w budowie infrastruktury na potrzeby konkretnych inwestorów. W niedużym zakresie są organizowane wspólne wyjazdy na targi i misje gospodarcze za granicą, podczas których IOB informuje o swojej ofercie dla biznesu. Niektóre badane instytucje uczestniczą w opracowywaniu strategii rozwojowych i innych projektów wspólnie z samorządami, służąc im pomocą ekspercką. Współpraca z powiatowymi urzędami pracy ma na celu pomoc inwestorom w znalezieniu lub przeszkoleniu pracowników.

Respondenci podkreślali, że pomimo bogatej oferty często nie są w stanie sprostać oczekiwaniom przedsiębiorców. Nie wynika to jednak z ich ograniczeń organizacyjnych, ale z ogólnych przepisów prawa, procedur i regulaminów związanych z uzyskaniem określonej formy wsparcia, np. w ramach programów współfinansowanych ze środków UE.

Warto podkreślić, że żadna z ankietowanych instytucji nie świadczyła usług dla firm w całości na zasadach komercyjnych. Najczęściej IOB uzupełniały portfel przychodów środkami unijnymi z Regionalnego Programu Operacyjnego, PO Kapitał Ludzki, PO Innowacyjna Gospodarka oraz z Inicjatywy JEREMIE. Są to programy współfinansowane z EFRR i z EFS oraz ze środków budżetu państwa. Ponadto IOB z powodzeniem aplikowały o granty Komisji Europejskiej w ramach programów międzynarodowych, np. Erasmus, Grundtvig, Leonardo da Vinci, CIP (Competitiveness and Innovation Framework Programme). Niektórzy, oprócz środków własnych pochodzących z innych rodzajów działalności, korzystali także z dotacji jednostek samorządu terytorialnego, Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz z innych jednostek sektora finansów publicznych.

Wśród głównych motywów podjęcia przez przedsiębiorców współpracy z IOB wymieniano preferencyjność pomocy, wysoką jakość obsługi, rzetelność informacji, atrakcyjne ceny usług (w ramach oferty komercyjnej), innowacyjność oferowanych produktów biznesowych oraz niemożność skorzystania z niektórych programów bez pośrednictwa IOB.

Instytucje otoczenia biznesu, biorące udział w wywiadach bezpośrednich, należały do najbardziej doświadczonych podmiotów w regionie łódzkim w zakresie współpracy i wspierania przedsiębiorców. W związku z tym poproszone zostały o wskazanie najważniejszych barier w prowadzeniu działalności gospodarczej.

Wśród barier prawno-proceduralnych szczególnie uciążliwych dla przedsiębiorców, przedstawiciele IOB najczęściej zwracali uwagę na niejednoznaczność przepisów, problemy z ich interpretacją, zbyt długie procedury związane z uruchomieniem inwestycji, brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, niewystarczającą ofertę dotacji bezpośrednich dla mikroprzedsiębiorców oraz na skomplikowane procedury rozliczania programów unijnych.

Ankietowani krytycznie ocenili sytuację na rynku pracy. Podkreślali przede wszystkim, niedopasowanie podaży do popytu na pracę, nieatrakcyjną ofertę szkół zawodowych, brak specjalistów i techników niższego szczebla, niewystarczającą wiedzę i umiejętności praktyczne absolwentów szkół wyższych oraz ich słabe kompetencje interpersonalne.

Respondenci uważali również, że stan infrastruktury transportowej w regionie może budzić pewne zastrzeżenia. Przy ogólnej ocenie średniej, podkreślali w szczególności niedostatki w zakresie połączeń lotniczych, transportu towarowego oraz braku możliwości szybkiego i komfortowego przemieszczania się ze stolicy regionu, do innych dużych miast w Polsce. Znacznie lepiej oceniono stan infrastruktury społecznej.

Zakończenie

Instytucje otoczenia biznesu odgrywają coraz większą rolę w rozwoju regionów, w tym także województwa łódzkiego. Prowadzą różne rodzaje działalności, najważniejszymi są: doradztwo, szkolenia, działalność informacyjno – promocyjna i wsparcie przy uruchamianiu działalności gospodarczej. Głównymi odbiorcami tych usług są małe i średnie przedsiębiorstwa.

Większość IOB w regionie łódzkim nie ma specjalnej oferty usług związanej z przyciąganiem i utrzymaniem inwestorów zagranicznych. Głównie, realizują one proste programy informacyjne, szkoleniowe i doradcze. Brakuje również podmiotów zajmujących się kompleksową obsługą prawno-administracyjną, zwłaszcza poza stolicą regionu.

Przy ograniczonych możliwościach organizacyjnych i finansowych administracji publicznej, IOB mogą pełnić funkcję łącznika między samorządem terytorialnym a przedsiębiorcami oraz realizować zadania, które z różnych przyczyn nie są wykonywane przez administrację publiczną.

Wydaje się, że władze samorządowe w regionie powinny lepiej i częściej korzystać z zasobów IOB. Mogą również wspierać ich tworzenie i funkcjonowanie w powiatach i gminach najbardziej oddalonych od stolicy regionu.

Niektóre działania mogą być inicjowane przez IOB. Ze względu na niewielkie zasoby finansowe, powinny one przede wszystkim skoordynować działalność oraz stworzyć struktury kooperujące z przedsiębiorstwami. Współpraca IOB lepiej pozwoli sprostać wymaganiom przedsiębiorców i osiągnąć dodatkowe korzyści finansowe.

Literatura

1. Burdecka W. (2004), *Instytucje otoczenia biznesu*, Badanie własne, PARP, Warszawa.
2. Dorożyński T., Urbaniak W. (2011), *Rola instytucji otoczenia biznesu we wspieraniu inwestorów zagranicznych w województwie łódzkim*, Katedra Wymiany Międzynarodowej, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
3. Dorożyński T., Urbaniak W. (2012), *Ocena funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym na podstawie wyników badania bezpośredniego*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
4. Górzyński M., Pander W., Koć P. (2006), *Tworzenie związków kooperacyjnych między MSP oraz MSP i instytucjami otoczenia biznesu*, PARP, Warszawa.
5. Jewtuchowicz A. (2004), *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
6. Jewtuchowicz A. (2005), *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

7. Markowski T. (2008), *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego*, w: Strzelecki Z. (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, WN PWN, Warszawa.
8. Nowicki M. (2012), *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, IBnGR, Gdańsk.
9. Pietrzyk I. (2002), *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, WN PWN, Warszawa.
10. Pietrzyk I. (2004), *Globalizacja, integracja europejska a rozwój regionalny*, w: *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, Jewtuchowicz A. (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
11. Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013, <http://rpo.dolnyslask.pl/index.php?id=1252>, dostęp dnia 10.12.2012.
12. Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 20 maja 2009 r. w sprawie udzielania pomocy na wzmacnianie potencjału instytucji otoczenia biznesu w ramach regionalnych programów operacyjnych, Dz. U. nr 85, poz. 719.
13. Świerkocki J. (2011), *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
14. Świerkocki J. (2012), *Rola funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego w regionie łódzkim*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
15. Urząd Statystyczny w Łodzi, Biuletyn Statystyczny Województwa Łódzkiego IV kwartał 2012, http://www.stat.gov.pl/lodz/69_896_PLK_HTML.htm, dostęp dnia 19.03.2013.

Użyte skróty

BIZ – Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

IOB – Instytucje Otoczenia Biznesu

PO – Program Operacyjny

Podziękowania

Podziękowania kieruję do Pana Profesora Janusza Świerkockiego i Pana Doktora Wojciecha Urbaniaka (Katedra Wymiany Międzynarodowej UŁ), którzy byli współautorami i współrealizatorami badań wykorzystanych w niniejszej pracy.

Streszczenie

Artykuł został opracowany na podstawie wyników badania bezpośredniego. Jego celem była ocena funkcjonowania IOB i ich roli we wspieraniu przedsiębiorców w regionie łódzkim. Przedmiotem badania było przede wszystkim znaczenie IOB dla rozwoju regionów, a także aktywność instytucji otoczenia biznesu we wspieraniu przedsiębiorców oraz zakres i rodzaj świadczonych usług. Część badań poświęcono działalności IOB w zakresie przyciągania i utrzymania podmiotów BIZ w regionie łódzkim.

Słowa kluczowe

instytucje otoczenia biznesu, rozwój regionalny

Business environment institutions and enterprise development – regional approach (Summary)

The paper was drafted on the basis of results of a research study. The interviews were conducted with the representatives of business environment institutions based in Lodz Region. The purpose of this paper was to evaluate activities of business environment institutions aimed at supporting entrepreneurs in the Lodz Region.

Keywords

business environment institutions, regional development